

Altera pars

■ HOZZÁSZÓLÁSOK EGY INTERJÚHOZ ■

A SZÍNHÁZ februári számában Hiányoznak a mesterek címmel interjú jelent meg Tompa Gáborral, a kolozsvári Állami Magyar Színház igazgató-főrendezőjével. E beszélgetésben többek között szó esett az ugyanabban az épületben dolgozó színházi és operatársulat együttélési nehézségeiről, valamint a színházat és személy szerint Tompa Gábort kritizáló kolozsvári közéleti személyiségeknek a helyi sajtóban kiéleződő és felforrósodó vitájáról. Tompa Gábor interjúbeli állításainak egy részével nem ért egyet az Állami Magyar Opera igazgatója, Simon Gábor, illetve a sajtóvitát provokáló Jancsó Miklós színész, akinek szerződését Tompa erre a szezonra nem hosszabbította meg. Mindketten a tények tisztázására kértek lehetőséget, s kérésüknek a szerkesztőség természetesen helyt ad, mint ahogy Tompa Gábornak is biztosítja a viszontválasz lehetőségét. Ezzel a témát a magunk részéről lezártnak tekintjük, s vitát e kérdésben nem szándékozunk nyitni.

A SZÍNHÁZ amúgy színvonalas írásában, Tompa Gábor mondanójában olyan hamis kijelentések olvashatók a kolozsvári Magyar Operával kapcsolatban, amelyek rossz irányba orientálhatják a magyar színházi szakmát és közönséget. Vegyük sorra:

– A két intézmény közötti „nem éppen felhőtlen viszony” igenis személyes szinten s kizárólag olyankor jelenik meg, amikor Tompa Gábor Kolozsváron tartózkodik. Mivel erre ritkán kerül sor, a két intézmény békésen megfér egy fedél alatt. Bár az épület kétségtelenül alkalmatlan két ekkora társulat befogadására, szerencsére nincs „konfliktus” vagy „viszály”, a munkát a két művészeti titkárság többnyire zökkenőmentesen össze tudja hangolni.

– „A közönség megszólításának módjáról” valóban átfogó elemzésre lenne szükség, de butaság, tájékozatlanság és rosszindulat kijelenteni, hogy a kolozsvári Magyar Színháznak „nagyobb a bevétele, mint az operának, amelynek az elmúlt években egyre kevesebb a bemutatója”. A műfaj nehézsége, összetettsége és költséges volta ellenére a kolozsvári Magyar Opera dacol a silány gazdasági helyzettel; folyamatosan nagyszámú bemutatót tart – ebben az évadban például hetet –, s a magyar operairodalom feltartásában és ápolásában évtizedes mulasztásokat pótol, amikor Erkel összes operáját vagy Lajtha László, Vermesy Pál műveit műsorra tűzi és műsorán tartja.

Az Állami Magyar Színház igazgatójának színházvezetési módszere, repertoár-összeállítása, külföldről történő igazgatása, a műsor gyakori be nem tartása hosszú idő óta hol felerősödő, hol rezignáltan elhallgató sajtóvisszhangot váltott ki Kolozsváron. Legutóbb néhány színész elbocsátása volt az a szikra, amely az amúgy is lóporos hangulatot elmérgesítette. Sebesi Karen Attila, a Tonic Alapítvány elnöke a helyzet tisztázása érdekében Honnan hová, kolozsvári Állami Magyar Színház? címmel vitafórumot hirdetett, amelyre Tompa Gábor igazgató úr is meghívót kapott, ő azonban távol maradt, sőt a többórás, magnófelvétellel dokumentált beszélgetésen a színház sem képviseltette magát.

A vitatkozók (egyetemi tanárok, mérnökök, iskolaigazgatók, nyugdíjas színészek stb.) civilizáltan fejtették ki véleményüket a színház nem éppen nézőbarát műsorpolitikájáról, a katasztrófa-lyis nézőhiány okairól, az igazgató évek óta tapasztalt elfogadhatatlan vezetői módszereiről és stílusáról, s kérték Tompa Gábor leváltását.

– Tompa Gábor nem érti, vagy nem akarja érteni együttélésünk alapvető elvét, amely a következő: az épület telekkönyv szerinti tulajdonosa a Román Művelődési Minisztériumon keresztül a román állam. Az állami költségvetés a két intézmény számára úgy van felosztva, hogy az egyikébe bele vannak foglalva a karbantartásra és kiszolgálásra (kapusok, biztonsági szolgálat, teremszemélyzet stb.) fordítható dologi és személyi költségek, a másikéba nem. Ez az egyik történetesen a színház, bár lehetne az opera is, de nem az. Ezt éli meg úgy Tompa Gábor, hogy az opera albérlő, parazita, mindennek csak hasznélvezője, s nem járul hozzá a költségekhez.

– Az ötven éve jól működő „közös szabályzatot” Tompa Gábor rúgta fel többek között azzal, hogy a közös állami költségvetésből a színház pénztárán keresztül fizet, így az épület kiszolgáló személyzetét arra igyekezik kényszeríteni, hogy csak a színház feladatait lássa el.

– Egy írásban lefektetett új együttélési szabályzatot magam is szorgalmaztam, ha már a régit Tompa Gábor összezavarta. Ajánlatot tettem még a termék felosztására is, sajnos egyoldalúan és sikertelenül. Az opera akar „egyeztetni”. Az erre a célra felkért minisztériumi bizottság azonban érthetetlen módon hónapok óta vár magára. Lehet, hogy a kialakult helyzet tudatosan tervezett és felvigyázott?

– Csulak Sándor nyugdíjba vonulásáig mindkét intézmény gazdasági igazgatója volt, hiánya számunkra is pótolhatatlan. A kolozsvári Magyar Színházban azóta senki sem akarja megérteni az együttélés gazdasági és erkölcsi elveit.

– Az interjúban kétszer olvasható a Nagy-Románia Párt neve. Nemrég egy kolozsvári nagy-romániás parlamenti képviselő Magyar Opera-ellenes interpellációt nyújtott be, amelyben részletek hangzottak el Tompa Gábor hozzám intézett gyalázkodó hangú, román nyelvű leveleiből. Tanúk bizonyíthatják, hogy Tompa Gábor fogadta a Nagy-Románia Párt embereit, akik sajnos magyaroknak vallják magukat.

– Az sem elhanyagolható adalék, hogy Tompa Gábor titkon leszedeti a gazdasági igazgató éppen üresen álló irodájának zárát, s megtiltja, hogy az új zárhoz tartozó kulcsból az operának is adjanak.

Ezek és ehhez hasonló dolgok teszik teljessé a Tompa-diagnózist. S ezért tartom minden zsenialitása, szakmai erénye, sikere és trófeája ellenére Tompa Gábort alkalmatlannak a közösségi szolgálatra, ezért írtam alá én is az igazgatói megbízatása alóli felmentését szorgalmazó nyilatkozatot.

SIMON GÁBOR
a kolozsvári Állami Magyar Opera igazgatója

Az interjúban megfogalmazott kérdés – miszerint Tompa Gábor számos külföldi elfoglaltsága mellett hogyan képes távolról igazgatni a színházat? – évek óta elhangzik Kolozsváron is, ugyanis ez a színházi élet szervezetlenségének egyik legfőbb oka. A másik ok túlmutat a kolozsvári helyzeten, ez ugyanis a színházi törvény hiánya, ami annyit jelent, hogy a színházi munka kereteinek szabályozására évtizedekkel ezelőtti, többnyire általánosságban fogalmazó szabályok vonatkoznak. Beleértendőek ebbe a szerződtek körülményei is, hiszen az éves szerződtek mint lehetőség csak egy éve lett jogerős, de Tompa már tíz éve ezt alkalmazza, s ezzel tartja sakkban a társulatot.

Jómagam többször szorgalmaztam: szülessen legalább egy konszenzusos belső szabályzat, hogy végre rend legyen; legyenek törvények a színházon belül, legyen nyomon követhető, hogy ki miért felel, kit miért lehet felelősségre vonni, ki vagy kik miatt késnek a bemutatók stb. Nemrégiben például a *Koldusopera* egy teljes évet csúszott, emiatt feszült hangulat alakult ki a társulatban, amit senki nem tudott kezelni, hiszen Tompa ekkor is – lényegében

magánügyben – külföldön tartózkodott: Spanyolországban vendégrendezett. Naponta kellett telefonon felhívni, hogy kiadhassa a nemegyszer egyórányi időt igénybe vevő igazgatói utasításait – a számlát természetesen a színház fizette.

Romániában még hiányoznak az éves szerződések alkalmazásának gazdasági feltételei. Ennek ellenére egyike vagyok azoknak, akiknek Tompa az évad kezdetekor nem újította meg a szerződését, mondván: az éves repertoárban nincs szerepem.

Madarász Lóránt színész, a szakszervezet helyi elnöke erről így írt a Szabadság 2001. november 2-i számában: „Jancsó Miklóst és feleségét, Rekita Rozáliát azért távolította el Tompa Gábor, mert őket belső ellenzéknek tartotta. Jancsó a nevén nevezte a dolgokat.”

Tompa a létszámcsökkentést a központi költségvetés radikális elvonásával is magyarázta. Más színházak is hasonló helyzetbe kerültek, ám egyetlen igazgató sem tett ki embereket az utcára, mert számukra világos, hogy Romániában az elbocsátott színész nagyon nehezen talál más színháznál munkát (lakás gond, a határozatlan idejű munkaszerződések miatti létszámtilétség stb.).

A SZÍNHÁZ-beli beszélgetésben az olvasható, hogy az elmúlt hetekben szélsőséges támadások indultak a színház ellen. Jó lenne tisztázni, mit értünk „szélsőségeségen”. Ugyanis a fórum megfogalmazásai, amelyek keretében a résztvevők közönségvonzó előadásokat, szavahihető bérléthirdetést, szervezett színházi munkát igényelnek, szerintem nem tekinthetők szélsőségesnek. Ha az erdélyi magyarság a színházat az identitás megőrzés egyik intézményének tartja, és olyan előadásokat vár, mint amilyen például a Sütő-trilógia volt, az nem jelent szélsőségeséget. A mostani műsorpolitika kiűrtette a nézőteret, aki tehát telt házakat vonzó előadásokat kér, nem szélsőséges.

A 2001. december 1-jei fórum résztvevőit Tompa kultúrhérokknak nevezi. A közel hetven aláíró (köztük Kossuth-díjas néprajzkutató, pápai prélat, érseki helynök) a hozzánk hasonlóan gondolkodó kolozsváriaknak csupán kis hányada. Ugyanakkor Tompa Gábor védelmében is gyűjtöttek aláírásokat, amit – mint az értelmiség megnyilvánulását – az igazgató örömmel üdvözölt. Kérdezem: Fodor Sándor író vagy Kallós Zoltán néprajzkutató nem értelmiségi?

A fórumnak 2001. december 8-án a Szabadság című napilapban megjelent nyilatkozatában az olvasható, hogy „Kolozsvár egyetlen magyar színháza nem szakosodhat egyetlen stílusra,

konceptióra...”. Erre a Tompa-hívek így reagáltak január 11-i közleményükben: „hamis és korszerűtlen a műsorpolitika megközelítése abból a szempontból, hogy vidéken a színháznak ne lehetne markáns stílusa, rendezői koncepciója.” Az egymás melletti elbeszélés ilyen s hasonló példái jellemezték a két tábor „dialógusát”.

Tompa Gábor kijelenti, hogy „a nagyszínházban éppen úgy, mint a stúdióban egyértelműen nőtt a nézőszámunk”. Szócs István ezt így kommentálta: „Valóban, azelőtt nyolc néző volt, most tizen vannak.” Tompa a továbbiakban azt állítja: „a *Romeo és Júlia* sorozatban telt házzal megy, a stúdió-előadásainkra pedig rendszeresen nem férnek be az érdeklődők.” A valóság: a *Romeo* átlagos nézőszáma a nyolcszázötven fős nézőtéren százra tehető. A *Kvartetten* legutóbb harmincan ültek, a darab ezt megelőző előadása pedig jegyelővétel hiányában elmaradt. A *Károly* 2002. február 14-i előadását érdektelenség miatt kellett lemondani. A ritkán műsorra tűzött gyerekelőadások is félházzal mennek. A mizantróp szintén rendszeresen fél házat vonz.

Minderről Bogdán Zsolt a Hét 2002. február 17-i számában ezt mondta: „A stúdió-előadásokon, amilyen a *mizantróp* is, a száz férőhelynek be kellene telnie. Azonban nem telik be. Vannak esték, amikor meghívottainknak, barátainknak játszunk.” A Tompához közel állónak tekinthető Bogdán Zsolt talán mégsem nevezhető szélsőségesnek, amiért tényeket közöl.

Ami rágalmozás és becsületsértés miatt indított pereinket illeti, Tompa írásaiban Sebesi Karen Attilát és engem fasisztának, színház ellen uszítónak, nyomdafestéket nem tűrő íróknak szerzőjének, félműveltnak, dilettánsnak s végül antiszemitának nevezett. Természetes jogunk, hogy kérjük: a bíróságon fejtse ki és indokolja, hogy minek alapján vádol bennünket.

Érdekes, hogy a kirobbant vita nyomán számos változás következett be a színház propagandamunkájában. Az egyetemeken, az iskolákban plakátok jelentek meg, amelyeken már nemcsak a darab címe és rendezőjének neve szerepel nagy betűkkel, hanem az íróé is. Sőt szilveszterre közönségcsalogatónak bemutatták *A szabin nők elrablását*.

Tompa az interjú végén felsóhajt: „Lesznek-e még, kellenek-e egyáltalán az olyan mesterek, mint Harag?” Igen, kedves Gábor, kellenek, kellenének a Harag Györgyök.

JANCÓS MIKLÓS
a kolozsvári Állami Magyar Színház volt színésze

Hozzá-hozzászólás

Egyáltalán nem lep meg, hogy Simon Gábor és Jancsó Miklós eljuttatták a szerkesztőségbe „hozzászólásaikat” Nánay István velem készített, a SZÍNHÁZ februári számában közölt interjújához. Megtisztelő, hogy az említett urak ekkora figyelemmel kísérik megnyilvánulásaimat, „rátapadva” minden egyes kiejtett vagy leírt szavamra. Ez a gondos odafigyelés becsületére válna egy alányára alaposan koncentráltó monográfiáirónak vagy egy gyermeke életútját szenvedélyesen követő családapának is.

Már-már büszkeséggel tölt el a Simon által olyannyira kifogásolt és általam akaratlanul is teljesített „közösségi szolgálat”: úgy tűnik, szerény személyem tartja életben őket, s ha a teljességgel „dezorientált” magyar színházi szakma netán megkérdezné, hogy hát kiket is, akkor bizton állíthatnám, hogy éppen őket, a jelen hozzászólások szerzőit.

E „hozzászólások” dióhéjban és jócskán kozmetikázva tartalmazzák azokat a rágalmozásokat, csúsztatásokat és valótlanságokat, amelyek az elmúlt év novemberében indult színházellenes, bosszorkányüldözésszerű kampány gyűlöletével, gyalázódásaival, epéjével és szennyével együtt rám és munkatársaimra zúdultak,

s amelyeknek célja a kolozsvári Magyar Színház munkájának lejáratása és bemocskolása volt.

Nem kívánom a SZÍNHÁZ olvasóit azzal untatni, hogy rendre megcáfolom immár a közvélemény előtt is egyre nevetségesebbé váló állításait. Nem minősítem a kolozsvári Magyar Opera munkásságát; nem firtatom, hogy a Simon által jelzett idejű hét új bemutatójunktól a *Hófehérkén* és egy stúdiómunkán (!) kívül a többi hogyan kerülhetett el mindannyiunk figyelmét; nem próbálom megérteni azt a mondatot, mely szerint „T. G. a közös állami költségvetésből a színház pénztárán keresztül fizet” (!?). Továbbá nem talál célba Simon rejtélyesen áthallásos kérdése sem a „tudatosan tervezett és felülvizsgázott” helyzetről, melynek keretében a határon túli „díszmagyarság” annyiszor koldult már létjogosultság-zsebpénzt az anyaországtól. Azt sem kérdezem, miért rúgta fel az igazgató addigi kiváló főmunkatársával, Selmeczi Györggyel a viszonyt (feltehetően csupán azért, mert Selmeczi a Magyar Színház gyalázása ellen foglalt állást), vagy miért tagadta meg a színház padot a mindeddig zászlózára tűzött Háromszék Táncgyűttestől (feltehetően csupán azért, mert annak igazgatója aláírta a színház

Summary

In an opening contribution our collaborator Judit Csáki talks to critic Katalin Szűcs who selected the program for this year's National Theatre Encounter.

In relation to the performance of Shakespeare's *The Tempest* as reviewed below, Ildikó Forgács analyzes the importance of the precise translation of the text concerning "the tempest" itself, since these passages are particularly relevant to the fundamental ideas of the play.

Reviews of the month – this time by Balázs Perényi, András Csont, István Nánay, Balázs Urbán, György Karsai-Lőránt Péteri, Judit Csáki, Judit Szántó and Andrea Tompa – are concerned with Shakespeare's *The Tempest* (National Theatre), Arthur Schnitzler's *The Wide Country* (Katona József Theatre), Sophocles's *King Oedipus* and *Oedipus in Kolonos* (Veszprém), Molière's *Don Juan* (Kecskemét), Pál Békés's two complementary one-act plays titled *Carried Away by the Water* (Studio K), a musical adaptation of Tolstoy's *Anna Karenina*, with the text by Tibor Miklós and the music by Tibor Kocsák (Madách Theatre), László Darvasi's adaptation of Milan Füst's novel: *The Story of my Wife* (Radnóti Theatre), Mikhaíl Bulgakov's *Molière* (New Theatre), and Shakespeare's *A Midsummer Night's Dream* (Szeged).

In our column on contemporary dance Ágnes Veronika Tóth and Ádám Mestyán review an interesting feature of the Budapest Spring Festival: seven different dance versions of the *Carmen*-story, by, respectively, the Pál Frenák Company, the dancers of the Szolnok theatre, the Ballet of Pécs, the Ballet of Győr, the Compagnia Egribiancodanza from Italy, the Budapest Youth Ballet and the Andrea Ladányi Dance Company, while Tamás Halász saw a festival called *Coincidence*, featuring three foreign companies: the O vertigo of Ginette Laurin, the Kenneth Kvarnström Ensemble and the Compagnie Marie Chouinard.

Next follow some short reviews: critics Mónika Szűcs, Tamás Tarján, Tamás Koltai and László Zappe saw for us respectively Péter Kárpáti's *Nick Carter* (Tatabánya), Urs Widmer's *Top Dogs* (The Chamber), Ödön von Horváth's *Kasimir and Karoline* (Kaposvár) and Molière's *The Miser* (Zalaegerszeg).

To an interview with Transylvanian director Gábor Tompa published in an earlier issue we received two controversial comments by other personalities of the Hungarian theatre scene in Transylvania; we publish both the contributions, one by Gábor Simon, manager of the Hungarian State Opera in Kolozsvár/Cluj and Kolozsvár actor Miklós Jancsó.

Playtext of the month, by Péter Horváth, is titled *Nine Like the Plagues*.

házzal szembeni külső cenzúra bevezetésének veszélyességéről és szükségtelenségéről szóló értelmiségi nyilatkozatot). Nem nyomozom, miért szerződött el a fél énekkar, nem szólítom fel a színház társulatát, hogy tanúsítsa: mennyire ellehetetlenült a mindennapi munka Simon ama nagyszerű szervezői koncepciójának „köszönhetően”, amelyen nem segít már semmilyen nyelvű levelezés. Ki kell várni a végső fordulatot.

Jancsó monomániájáról már nem is szólok. Két gyöngébbecske könyvecskét is írt már arról a rögeszméjéről, hogy nincs közönség. Ebben legalább következetes: az ismeretlen abszurd magyar klasszikus küldetésstudata munkál benne. Az általa idézett „civilizált fórum” azonban szabályos boszorkányper volt, mint Bulgakov színművében. Egy egyházi méltóság áldást mondott a gyülekezetre, majd kezdetét vette az átokközön, amely a színházra és annak igazgatójára zúdult. Egy fiatal író, Papp Sándor Zsigmondot, aki azt merte állítani, hogy a magyar nyelv önmagában nem képvisel felsőbbrendű értéket, majdnem meglincseltek.

A hangadók között volt a Jancsó által előszeretettel idézett Szócs István, a színház-ellenes gyalázkodás veterán élharcosa, aki ez alkalommal is éppannyi epét fröcskölt a színházra és személyemre, mint mindig, vagy mint annak idején az Előre gyűjteményben őrzött hasábjain Bodor Ádámra, Szilágyi Domokosra vagy Harag Györgyre. Kérdezhetnénk: miért nem állt össze mindeddig egyetlen kötet sem irodalom- vagy színikritikáiból? A választ az ördög tudja.

Szerepel egy másik, Jancsó által idézett személy is, Madarász Loránd színész, aki családostól ment el az összejövetelre, bedobott apait-anyait, s ha alakításairól nem is, de „csúsztatásairól” már tudhatunk, olvashattuk őket. Micszerint például én osztanám az összes szerepet a színházban. Vagy hogy Spolarics Andrea igencsak rászorult jóindulatomra, hogy szerephez juthasson... Lám csak, külföldről mennyi mindent lehet megszervezni...

A fórumon valóban részt vettek értelmiségiek is, és ez annál sajnálatosabb. Trockij, Buharin, Zinovjev, Kamenyev is értelmiségiek voltak. Sztálin nem volt az. Ő csak „eszméket merített” tőlük. A történelem során nem egy pap állt már az inkvizíció szolgálatába.

Kormánykötöttem kapcsán egy idős rádiós riporter szabadkozott: ő is aláírta a fórum nyilatkozatát, de nem figyelt oda, kijött a teremből, majd újra visszament, megint kijött, megint visszament, és akkor már kész volt a szöveg... Fel nőttek vagyunk. Ilyen a világ.

Akár Simonnak, Jancsóknak is fájnak külföldi meghívásaim. Csak részben tehetek róla, hogy ez így van, és nem fordított a helyzet. Személy szerint szívből örülnék, ha Jancsót spanyol, angol, francia, német, osztrák, katalán vagy román színpadokra hívnák fellépni.

Abszurd időket élünk. Nemzetellenességgel vádolnak, s a magyar kormány érdemes művésze címmel tüntet ki. A feljelentők, rágalmozók becsületsértésért pert indítanak. Csapni valónak mondott színházszervező munkámért a Romániai Színházszövetség Kiváló Művész Díjat adományoz, akárcsak legutóbb Liviu Ciuleinek. Az indoklásban – épp úgy, mint a '96-os Kriterion Koszorú esetében – az áll: „társulatának európai rangra való emeléséért, a magyar–román színházi kapcsolatok új alapokra helyezéséért”. Jancsó és társai logikája szerint mindebből persze az következne, hogy a magyar kormány is nemzetellenes. Meg hogy a romániai színházszövetség nem eléggé magyar.

A kolozsvári Magyar Színház tovább halad mindenkori útján: van és dolgozik. Egy év leforgása alatt hat előadást hozott el Budapestre, a legújabb három áprilisban volt látható a Tháliában. Ezekről lehet bírálatot vagy dicséretet mondani.

TOMPA GÁBOR

Saját SÚGÓ

Egy éven keresztül otthonába küldjük a SÚGÓ-t és különszámait!

Egy óvra 2400 Ft

Minden új előfizetőnknek – és olvasóinknak, akik meghosszabbítják előfizetésüket – egy CD-t adunk ajándékba.

Minden hónapban új ajándék CD

Ráadás Milánóban!

És hogy ne maradjon el a ráadás sem, előfizetőink sorsoláson vesznek részt, ahol egy milánói utazást (4 nap, 3 éjszaka, repülővel) nyerhetnek. A ráadás ráadás pedig két darab színházi belépő az észak-italiai város egyik neves teátrumába! Sorsolás: 2002. június 13-án.

A 2001. december 20-a után befizetett előfizetésekre érvényes

Saját SÚGÓ

Név: _____
 Feliratkozás:
 Levél cím: _____
 Cím: _____
 Kérem: felhívásomat, megírt leveleimet: munkásságomról, állásomról értesíteni